

Петро ВОЙТОВИЧ

Славна українська земля видала безліч величних і славних постатей своєму народові. Серед них особливе місце займає митрополит Андрей (Шептицький), який зробив великий вклад у розвиток Української Греко-Католицької Церкви і суспільства. Кир Андрей цікавився життям Церкви і держави. Він вболівав за свій український народ, але не покидав у біді інші нації; він опікувався як простими селянами, так і своїми священиками. Будучи монахом, він зумів зрозуміти, що потрібно монастирям, аби ще більш віддано послужити своєму народові. І ставши митрополитом, Кир Андрей (Шептицький) доклав усіх зусиль, щоб це зробити.

Відновлюючи давнє чернецтво і утворюючи нове — не відмінне від старого, а в значенні оновлене — Митрополит бажав оновити усю Церкву в цілому, та поряд із тим, наголосити на її місії — єднання між Сходом і Заходом. На думку митрополита Андрея (Шептицького), цю місію можна буде виконати лише тоді, коли зможемо відновити східні традиції без порушення єдності з Апостольським Престолом. Для втілення цієї місії УГКЦ необхідне вивчення Східних Отців та повернення до традицій Східної Церкви. Саме тому митрополит Андрей розпочинав обнову Церкви саме з чернецтва.

Монашество Київської Церкви

Перед Берестейською унією 1596 р., яка поновила давнє сопричастя Київської митрополії з Римським Апостольським Престолом, руські монастирі нічим не відрізнялися від інших східних монастирів. Вони були наче самостійні республіки із власною управою. Монастирі були незалежними один від одного, підпорядковувалися місцевому єпископові і часом об'єднувалися у своєрідну конфедерацію залежно від місцевості. Першими реформаторами руських василіян були святий Йосафат (Кунцевич) та його друг Йосиф

Велямин(Рутський). Вони зцентралізували усі монастирі, надали їм нове правило, одного протоархимандрита, який керував усіма монастирями і монахами, та вкоротили давні права. Нове правило, основане на правилі св. Василія Великого, надало Чиніві назву «василіани». Правда, досить часто вираз «василіянський чин» розуміють неправильно—нібито св. Василій справді заснував чин, схожий на орден бенедиктинців. Насправді ж він цього не робив, лише дав аскетичні та законодавчі поради тодішнім монахам.

За часів панування Австро-Угорщини становище чернецтва у Галичині з початку XIX ст. було складним. Це було зумовлене релігійними реформами австрійської влади у 70-80-х рр. XVIII ст. У 1782 р. в Австрії були заборонені усякі права та привілеї для чернечих структур, зв'язки з їхніми головними осередками, а усіх монахів підпорядкували владі єпископів. Скасовувалася централізація – з 1783 р. монастирі кожної єпархії утворювали окрему провінцію. Із 1783 р. скасовувалися усі монастирські школи, монахи могли продовжити навчання в єпархіальних семінаріях, там же проживати. До новіціату можна було приймати лише тих кандидатів, котрі закінчили шість років богословських студій у єпархіальній семінарії та відбули душпастирську практику. Згідно указу 1784 р. ігуменів мали призначати не провінційні капітули, а обирати - монахи даного монастиря. Протоігуменам було заборонено провадити візитацію монастирів. Австрійська влада ліквідувала значну кількість монастирів, в першу чергу,- малих. Якщо у 1777 р. в Галичині було 58 монастирів, то у XIX ст. їх залишилося лише 14. Релігійні реформи створили у тих монастирях, які залишилися атмосферу непевності, тимчасовості, почуття загрози. Василіани занедбали свою місіонерську діяльність, не маючи до того відповідних умов.

Наприкінці XIX ст. відбулася так звана «добротильська реформа» Василіянського Чину, якою Чин з повного занепаду було піднесено до нового розквіту. Щоправда, цей процес супроводжувався бурею протестів серед мирян і духовенства, зокрема супроти Отців Єзуїтів, яким було доручено провести реформу. Саме в цей період до монахів-василіян і вступив молодий Андрей Шептицький. Перебравши митрополичий престол, митрополит Андрей визнав чернецтво в галицькій церковній провінції недостатнім; усього лиш один Василіянський Чин з двома гілками – чоловічою і жіночою, та одне жіноче згромадження Сестер Служебниць, яке було ще на початковій стадії розвитку.

Студити

Митрополит Андрей так описує причини виникнення студитського чину і окреслює становище василіян на початок XX ст.: «Коли я ще перебував у василіянських монастирях і почергово виконував обов'язки магістра новиків у Добротильському монастирі

(1893-1896) та львівського ігумена (1896-1898), я міг констатувати, що Добромильське згромадження не відповідало усім тим покликанням, які виявляємо в нашого народу. Справді, це згромадження, задумане за типом спільноти клириків, не приймає юнаків, якщо ті не знають жодного ремесла або ж не мають освіти. Не приймають рільника, а якщо й приймають із якихось міркувань, то він здебільшого губить своє покликання, бо не знаходить у монастирі того способу життя, який відповідає його станіві. Ставши єпископом, я подумав, що мій обов'язок — полегшити моєму народові сповнення євангельських настанов. Утвердившись у такій думці, я заснував монастирську спільноту, яка після багатьох труднощів відновлюється в Унівській лаврі» .

Виникнення студитського монашества припадає на початок єпископства Кир Андрея у Львові, отже, - на 1901 р. У селі Олесько, на північному сході Галичини, недалеко від Красного і Золочева, п'ять чи шість селян бажали провадити духовне життя. Їхнім духовним наставником був лише місцевий священик. Коли Митрополит був у Золочеві з нагоди якоїсь церемонії, йому представили тих селян, котрі розповіли йому про свій намір. Кир Андрей шукав різні шляхи, як би задовольнити їхнє прохання. Наступного року він перевіз їх до села Вульки, зовсім близько від Львова, і дав їм маленький устав, який включав два основні пункти – молитва і фізична праця. Так вони розпочали своєрідне монастирське життя, наймаючись в околицях на польові роботи.

В 1903 р. Митрополит надав їм ділянку землі у Скнилові, неподалік Львова, і розпочав будівництво малого монастиря – декількох дерев'яних будиночків. А що серед них не було священика, то вони ходили в сусідню парафіяльну церкву. Лише 1908 р. було вирішено висвятити з-посеред них священика після короткої підготовки. Митрополит залишив за собою ігуменат Скнилівської лаври св. Антонія Київського. Цей монастир був заснований на традиціях св. Теодора Студита (759-826) і на його уставі, а також на правилах св. Василія та монастирських правилах Сходу. 1906 р. він склав «Типікон» – першу спробу монастирського уставу. Ці монаші правила, складені українською мовою, були видрукувані у 1910 р. у Жовкві.

Численні обов'язки не давали змоги Митрополитові зайнятися своїм монастирем так, як би він цього бажав. Для цього була потрібна цілковита самовіддача. Він знайшов її у своїй власній сім'ї: його брат Климент (Казимир) вирішив допомогти Митрополитові відновити східне монастирське життя. Він відбув на новіціят до Бенедиктинського абатства Берон, що в Німеччині, у князівстві Гогенцоллерн-Зігмарінген. Згодом перейшов до Інсбрукського університету, щоб там вивчати філософію і теологію, і 1915 р. був рукоположений Кир Діонісієм (Няраді), єпископом Крижевицьким. Ієромонах Климентій як ігумен очолив монастир, який нараховував біля 40 ченців; Кир Андрей залишив за собою архимандритство.

Редемптористи

Окрім утворення східних монаших чинів, великою заслугою митрополита Андрея є його участь у вирішенні питання про створення віток східного обряду в латинських орденах. Одним із найбільш поширених таких чинів в Україні є редемптористи і їх утворенню ми завдячуємо Андрею Шептицькому.

Наприкінці XIX – поч. XX ст. була велика хвиля міграцій українців у Південну і Північну Америки. Багато українців проживало у Бразилії, США й Канаді. Та великою трудностю була духовна опіка цих емігрантів, не вистачало священиків. Щоб вирішити проблему, місцевий єпископ Альберт (Паскаль) звернувся до провінціала редемптористів, щоб ті зайнялися цією справою. Той погодився і призначив першими місіонерами отців Ахіля Деляре і Жозефа Коппена. Для успішної місії вони вивчили нашу мову і відправляли богослужіння у східному обряді.

Коли у 1910 році митрополит Андрей Шептицький, будучи на Євхаристійному Конгресі, що відбувався в Монреалі (Канада), здійснив першу візитацію українських греко-католиків у Канаді, то був вражений самопожертвою о. Деляре та його співбратів, які працювали серед українців, і вирішив попросити бельгійських отців розпочати подібну місійну працю й у Західній Україні. По дорозі з Канади Кир Андрей(Шептицький) відвідав протоігумена Бельгійської провінції Згромадження редемптористів й запропонував йому послати редемптористів візантійського обряду до Західної України. Пізніше Митрополит обговорив це питання з архимандритом Згромадження о. Патриком Мурреєм. У травні 1913 року в Римі відбулася нарада, де мали прийняти остаточне рішення, і 27-го травня митрополит Шептицький та Генеральний уряд редемптористів підписали угоду про заснування редемптористського монастиря в Галичині. Згодом цю угоду затвердила Римська Апостольська Столиця. 21-го серпня 1913 року до України прибули о. Йозеф Схрейверс та ще 5 отців і 1 брат. Вони оселилися у селі Унів, недалеко від Львова. Першим їхнім завданням було вивчення української мови та звичаїв місцевого населення. Згодом вони переїхали у Збоїська, де Митрополит передав їм будинок, і відкрили там «малу семінарію», щоб там готувати і залучати до місійної праці серед українського населення українських священиків. Під час Другої світової війни багато отців-редемптористів було вкинено до в'язниці чи вислано на заслання у Сибір. Після звільнення з ув'язнення більшості з них дозволили повернутися до Західної України, але заборонили займатися будь-якою апостольською діяльністю. Проте отці невтомно й ревно працювали з вірними: організовували богослужіння в закритих храмах, лісах та приватних каплицях. У Провінції діяла підпільна духовна семінарія.

Закінчення

Ми показали роль митрополита Андрея (Шептицького) в оновленні та поживленні монашого життя в УГКЦ на прикладі двох монаших гілок – редемптористів та студитів. Звичайно, що цим його діяльність у духовній сфері не обмежувалася. Він опікувався кількома жіночими згромадженнями: Сестрами-Студитками, Сестрами св. Родини, Сестрами-Йосафатками, Сестрами-Йосифітками, Сестрами-Мироносицями. Великою мірою саме завдяки монашеству, сформованому в часи митрополита, Церква змогла гідно пройти випробування і переслідування безбожницькою радянською ідеологією та воскреснути наприкінці 80-их – на початку 90-их рр. ХХ ст.

Петро ВОЙТОВИЧ Роль митрополита Андрея у поживленні монашого життя в УГКЦ//СЛ ОВО № 4 (60) 2015, с.8-11